

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΑΘΗΝΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΝΟΜΙΚΩΝ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΗΣ

Θεοδοροπούλου Ελισάβετ
ΑΜ: 1340199811664
ΤΗΛ: 6946951205

ΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΝΘΕΣΗ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ
ΘΕΜΑ :
«ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ ΚΑΙ ΣΥΝΤΑΓΜΑ»

Υπεύθυνος καθηγητής: Α. Δημητρόπουλος

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	3
ΟΡΙΣΜΟΣ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΕΡΓΟΥ, Ν. 1597/86.....	4
ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ.....	7
ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΩΣ ΕΚΦΡΑΣΗ ΓΝΩΜΗΣ (14 ΠΑΡ.1).....	7
<i>ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ RATIO ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΟΧΥΡΩΣΗΣ</i>	7
<i>ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΕΚΦΡΑΣΗΣ</i>	8
<i>ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ (άρθρα 14 παρ. 1 & 5 παρ. 1 Συντ)</i>	9
<i>Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΕΚΦΡΑΣΕΩΣ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΗ ΑΠΟ ΤΟ ΑΡΘΡΟ 10 ΤΗΣ ΕΣΔΑ</i>	11
ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ ΩΣ ΕΚΦΡΑΣΗ ΤΕΧΝΗΣ(16 ΠΑΡ. 1 ΣΥΝΤ).....	12
<i>ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΕΧΝΗΣ</i>	12
<i>ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΤΕΧΝΗΣ</i>	14
I. <i>ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΕΡΓΩΝ ΤΕΧΝΗΣ</i>	14
II. <i>ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΣ ΤΩΝ ΕΡΓΩΝ</i>	15
III. <i>ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΠΡΟΣΒΑΣΕΩΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΟΥ ΣΤΑ ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ</i>	15
<i>Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΕΧΝΗΣ ΩΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ</i>	16
I. <i>ΑΜΥΝΤΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ</i>	16
II. <i>ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΤΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ</i>	16
III. <i>ΔΙΕΚΛΙΚΗΤΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ</i>	17
<i>ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ –ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ</i>	17
ΛΟΓΟΚΡΙΣΙΑ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΠΡΟΛΗΠΤΙΚΑ ΜΕΤΡΑ	18
ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΗ ΡΥΘΜΙΣΗ	19
ΚΡΑΤΙΚΗ ΕΝΙΣΧΥΣΗ (Ν. 1597/1986)	21
ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ	22
<u>ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΣΥΜΒΑΣΗ ΓΙΑ ΤΙΣ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΣΥΜΠΑΡΑΓΩΓΕΣ (Ν. 3004/2002)</u>	23
ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ.....	24
ΦΟΡΕΙΣ. ΠΕΔΙΟ ΙΣΧΥΟΣ.....	25
ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ	27
CASE WINGROVE VERSUS U.K.....	27
ΥΠΟΘΕΣΗ «ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΣ ΠΕΙΡΑΣΜΟΣ».....	28
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ	29
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	30

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

«Ελευθερία του κινηματογράφου» είναι η ελευθερία παραγωγής και κυκλοφορίας (διανομής, προβολής, πωλήσεως) των κινηματογραφικών έργων, καθώς και της παρακολουθήσεως τους από το κοινό¹

Το Σύνταγμα δεν περιέχει θετικές ρυθμίσεις για την κινηματογραφία. Αυτή διέπεται, στο μέτρο που αποτελεί έκφραση και διάδοση γνώμης από το άρθρο 14 παρ. 1, και στο μέτρο που αποτελεί έκφραση τέχνης, από το άρθρο 16 παρ. 1. Το άρθρο 15 του Συντάγματος ορίζει στην παράγραφο 1 ότι οι προστατευτικές για τον τύπο διατάξεις του άρθρου 14 δεν εφαρμόζονται στον κινηματογράφο, αποκλείοντας την εφαρμογή των παρ. 2 επ. Δεν αποκλείει όμως την εφαρμογή της παραγράφου 1, η οποία κατοχυρώνει τη γενική ελευθερία έκφρασης και διάδοσης στοχασμών και μέσω του τύπου². Οι προστατευτικές για τον τύπο διατάξεις, από τις οποίες εξαιρείται, σύμφωνα με το 15 παρ. 1, ο κινηματογράφος βρίσκονται στις παραγράφους 2-4 του άρθρου 14 του Συντάγματος. Το 14 παρ. 2 απαγορεύει την λογοκρισία του τύπου, ορίζοντας ότι «Ο τύπος είναι ελεύθερος. Η λογοκρισία και κάθε άλλο προληπτικό μέτρο απαγορεύονται.» Είναι επιτρεπτή, σύμφωνα με το Σύνταγμα, η λογοκρισία των κινηματογραφικών έργων, αν και ο κοινός νομοθέτης την απαγορεύει. «Η κινηματογραφική τέχνη είναι ελεύθερη σύμφωνα με τους ορισμούς του Συντάγματος. Η λογοκρισία και κάθε άλλο προληπτικό μέτρο απαγορεύονται.»³ Το 14 παρ. 3 προστατεύει τον τύπο απαγορεύοντας την κατάσχεση εφημερίδων και άλλων εντύπων, είτε πριν είτε ύστερα από την κυκλοφορία τους. Ορίζει όμως και κάποιες περιπτώσεις στο 14 παρ. 3 α-δ, υπό τις οποίες η κατάσχεση θα είναι κατ' εξαίρεση επιτρεπτή. Συνεπώς αφού ο κινηματογράφος δεν διέπεται ούτε από την προστατευτική διάταξη αυτού του άρθρου, είναι συνταγματικά δυνατή η κατάσχεση κινηματογραφικών ταινιών. Πάλι όμως ο κοινός νομοθέτης απαγορεύει την κατάσχεση, προβλέποντας επιπλέον των έλεγχων των ταινιών από την επιτροπή νεότητας του άρθρου 36 ν. 1597/1986 και την δυνατό-

¹ Π. Δ. Δαγτόγλου, Ατομικά Δικαιώματα, τόμος Α, 1991, σελ 541

² Χρυσόγονος Κ., Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, β' έκδοση, 2002, σελ.194 επ.

³ Άρθρο 2 παρ.1 του ν. 1597/1986 «περί προστασίας και ανάπτυξης της κινηματογραφικής τέχνης»

τητα κατάσχεσης τους μόνο μετά την προβολή τους και μόνο στις περιπτώσεις που ορίζει το ίδιο το Σύνταγμα.⁴

Η διάταξη του άρθρου 15 παρ. 1 που εξαιρεί τον κινηματογράφο (φωνογραφία, ραδιόφωνο και λοιπά οπτικοακουστικά μέσα) από τις προστατευτικές περί τύπου ρυθμίσεις χαρακτηρίζεται, ορθώς, ως αναχρονιστική και αντιδημοκρατική που δεν βρίσκει έρεισμα στις σύγχρονες αντιλήψεις του φιλελεύθερου δημοκρατικού κράτους.⁵

ΟΡΙΣΜΟΣ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΕΡΓΟΥ. Ν. 1597/86

Στο πρώτο κεφάλαιο του ν. 1597/86 περιλαμβάνονται ορισμοί του κινηματογραφικού έργου, της κινηματογραφικής ταινίας (μεγάλου ή μικρού μήκους) και της ελληνικής κινηματογραφικής ταινίας. Ειδικότερα: Σύμφωνα με το άρθρο 4 παρ. 1, «κινηματογραφικό έργο είναι εκείνο, που αποτυπώνεται σε υλικό φορέα ή φορέα εικόνας ή ήχου και προορίζεται για κινηματογραφική ή τηλεοπτική ή οποιαδήποτε άλλη οπτικοακουστική μετάδοση, όποιο κι αν είναι το περιεχόμενο και η διάρκειά του και όποιες και αν είναι οι μέθοδοι, τα μέσα και τα υλικά, που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή, την αναπαραγωγή ή την προβολή του, είτε είναι ήδη γνωστά είτε θα εφευρεθούν στο μέλλον». Σύμφωνα με την παρ. 2 του ίδιου άρθρου, «κινηματογραφική ταινία είναι κάθε αντίτυπο ενός ολοκληρωμένου κινηματογραφικού έργου, που είναι όμοιο με το πρωτότυπο και προορίζεται για δημόσια ή ιδιωτική προβολή».

Τέλος, στο άρθρο 5 του ν. 1597/86, ορίζονται οι προϋποθέσεις για να θεωρηθεί μια κινηματογραφική ταινία ελληνική.

---

⁴ Βλ. Σύντ. άρθρο 14 παρ. 3 α-δ.

⁵ Βλάχος, Το Σύνταγμα της Ελλάδος, 1979, σελ 87

«Για το χαρακτηρισμό ταινίας μυθοπλασίας μεγάλου ή μικρού μήκους ως ελληνικής και τη χορήγηση πιστοποιητικού ελληνικής ιθαγένειας απαιτείται να συντρέχουν σωρευτικά οι ακόλουθες προϋποθέσεις:

α) οι διάλογοι της ταινίας στην πρωτότυπη εκδοχή της να είναι κατά ποσοστό τουλάχιστον 51% στην ελληνική γλώσσα, και

β) η ταινία να συγκεντρώνει συνολικά τουλάχιστον 51 μόρια, σύμφωνα με τα κριτήρια και τη μοριοδότηση της παραγράφου 2 του παρόντος άρθρου.

2. ΑΤα κριτήρια της παραγράφου 1β και η αντίστοιχη μοριοδότηση καθορίζονται ως ακολούθως:

Α) 1 μόνιο, εάν ο παραγωγός-φυσικό πρόσωπο της ταινίας είναι Έλληνας και σε περίπτωση που ο παραγωγός είναι νομικό πρόσωπο, η καταστατική του έδρα βρίσκεται στην Ελλάδα και ο νόμιμος εκπρόσωπος αυτού είναι Έλληνας με κατοικία στη Ελλάδα.

Β) 16 μόρια, εάν ο σκηνοθέτης της ταινίας είναι Έλληνας.

Γ) 14 μόρια, εάν ο σεναριογράφος του πρωτότυπου σεναρίου της ταινίας είναι Έλληνας.

Δ) εάν το σενάριο της ταινίας αποτελεί διασκευή λογοτεχνικού έργου, 2 μόρια, εάν ο συγγραφέας του έργου είναι Έλληνας και/ ή 12 μόρια, εάν και ο σεναριογράφος του σεναρίου που βασίστηκε στο λογοτεχνικό έργο είναι Έλληνας.

Ε) 4 μόρια, εάν η μουσική επένδυση της ταινίας συνίσταται αποκλειστικώς σε πρωτότυπη μουσική που είναι έργο μουσικοσυνθέτη.

ΣΤ) 2 μόρια, εάν στην ταινία έχει χρησιμοποιηθεί ως μουσική επένδυση έργο Έλληνα συνθέτη και 3 μόρια, εάν στη μουσική επένδυση της ταινίας περιλαμβάνονται συνθέσεις που άλλες πληρούν τις προϋποθέσεις του παρόντος και άλλες του προηγούμενου (Ε) κριτηρίου.

Ζ) 8 μόρια, εάν οι ηθοποιοί που εμφανίζονται στους πρώτους ρόλους της ταινίας είναι Έλληνες.

Η) 4 μόρια, εάν οι ηθοποιοί που εμφανίζονται στους δεύτερους ρόλους της ταινίας είναι Έλληνες.

Θ) 4 μόρια, εάν ο διευθυντής φωτογραφίας της ταινίας είναι Έλληνας.

Ι) 2 μόρια, εάν ο σκηνογράφος της ταινίας είναι Έλληνας.

ΙΑ) 2 μόρια, εάν ο ενδυματολόγος της ταινίας είναι Έλληνας.

ΙΒ) 5 μόρια, εάν το σύνολο του τεχνικού προσωπικού που εργάστηκε στην ταινία είναι Έλληνες.

ΙΓ) 2 μόρια, εάν ο τεχνικός εξοπλισμός που χρησιμοποιείται για το γύρισμα της ταινίας ανήκει σε Έλληνα ή σε νομικό πρόσωπο του οποίου η καταστατική έδρα βρίσκεται στην Ελλάδα και ο νόμιμος εκπρόσωπος αυτού είναι Έλληνας με κατοικία στην Ελλάδα.

ΙΔ) 4 μόρια, εάν ο μοντέρ της ταινίας είναι Έλληνας.

ΙΕ) 3 μόρια, εάν ο ηχολήπτης της ταινίας είναι Έλληνας.

ΙΣΤ) 3 μόρια, εάν τα εργαστήρια όπου έγινε η επεξεργασία εικόνας της ταινίας βρίσκονται στην Ελλάδα.

ΙΖ) 2 μόρια, εάν τα εργαστήρια όπου έγινε η επεξεργασία του ήχου της ταινίας βρίσκονται στην Ελλάδα.

ΙΗ) 2 μόρια, εάν η μεταπαραγωγική διαδικασία της ταινίας ολοκληρώνεται στην Ελλάδα.

ΙΘ) 9 μόρια, εάν η ταινία έχει γυριστεί εξ ολοκλήρου στην Ελλάδα.

Το άρθρο 5 του ν. 1597/86 καθορίζει επίσης τα κριτήρια και τις προϋποθέσεις για να χαρακτηριστεί ντοκιμαντέρ ή ταινία κινουμένων σχεδίων ελληνική.

Στην παράγραφο 8 του ίδιου άρθρου ορίζεται ότι: «για την εφαρμογή των κριτηρίων των προηγούμενων παραγράφων οι πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και οι Κύπριοι πολίτες εξομοιώνονται με τους Έλληνες πολίτες». Για την περίπτωση διεθνούς συμπαραγωγής με συμμετοχή Έλληνα παραγωγού, ο χαρακτηρισμός της ταινίας ως ελληνικής ή μη καθορίζεται από τις ισχύουσες διεθνείς συμφωνίες, σύμφωνα με την παράγραφο 9 του άρθρου 5. Τέλος, η παράγραφος 10 ορίζει, ότι με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού καθορίζεται η διαδικασία για την έκδοση πιστοποιητικού ελληνικής ιθαγένειας καθώς και κάθε άλλη αναγκαία λεπτομέρεια για την εφαρμογή του παρόντος άρθρου».⁶

---

⁶ Το άρθρο 5, όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 29 ν. 1876/1990, τίθεται όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 80 § 16 ν. 3057/2002.

ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ

ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΩΣ ΕΚΦΡΑΣΗ ΓΝΩΜΗΣ (14 ΠΑΡ.1)

ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ RATIO ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΟΧΥΡΩΣΗΣ

Η ελευθερία της έκφρασης αποτελεί χωρίς αμφιβολία ένα από τα κύρια θεμέλια μιας δημοκρατικής κοινωνίας. Το άρθρο 1 της γαλλικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του πολίτη του 1789 όριζε ότι «Η ελεύθερη διάδοση των σκέψεων και των γνώμών είναι ένα από τα πολυτιμότερα δικαιώματα του ανθρώπου» Η ελευθερία των ιδεών είναι μια αρχή η οποία πραγματώνεται πρακτικά με το δικαίωμα εκάστου να εκφράσει τις υποκειμενικές του αντιλήψεις. Στα αυταρχικά πολιτεύματα το δικαίωμα αυτό αποτελεί απειλή. Με κανένα τρόπο δεν πρέπει να ακούγονται οι φωνές των αντιφρονούντων και γι' αυτόν τον λόγο σ' αυτά τα πολιτεύματα πρώτη απ' όλες τις ελευθερίες πλήττεται η ελευθερία έκφρασης με όποιον τρόπο και αν αυτή εκδηλώνεται (τύπος, τέχνη, ραδιοτηλεόραση κ.α) Η ελευθερία της γνώμης δεν ανταποκρίνεται μόνο σε μια εσωτερική ανάγκη του ανθρώπου, αλλά αποτελεί και μια *conditio sine qua non* της δημοκρατίας. Είναι συστατικό στοιχείο του πολιτεύματος⁷. Έτσι η ελευθερία αυτή δεν είναι απλώς αποθετικό δικαίωμα, αλλά έχει και θετικό περιεχόμενο, λειτουργώντας συγχρόνως και ως πολιτικό δικαίωμα. Χωρίς την ελευθερία γνώμης και της πληροφορίας δεν είναι δυνατή η διαμόρφωση γνήσιας κοινής γνώμης. Γι' αυτόν τον λόγο τα αντιδημοκρατικά καθεστώτα περιορίζουν ή αίρουν την ελευθερία αυτή⁸

Οι συνέπειες για την ερμηνεία της διάταξης του άρθρου 14 παρ. 1 του Συντάγματος, η οποία αποτελεί ούτως ή άλλως τον ακρογωνιαίο λίθο της εν γένει ελευθερίας της γνώμης και της πνευματικής κίνησης, είναι πολλαπλές:

Πρώτο, το 14 παρ 1 δεν δίνει έμφαση μόνο στην ενεργητική και ατομική διάσταση του δικαιώματος, δηλ. στο δικαίωμα του καθενός να εκφράζεται ελεύθερα, αλλά και στην παθητική – κοινωνική διάσταση. Με άλλα λόγια, η ελευθερία της έκφρασης κατοχυρώνει, όπως δέχθηκε, υπό τα δεδομένα του άρθρου 10 ΕΣΔΑ, το ΕΔΔΑ στη θε-

⁷ δες και Αρ, Μάνεση, Η συνταγματική προστασία της ελεύθερης κυκλοφορίας των εντύπων και η εφαρμογή της στην πράξη, ΤοΣ 1977

⁸ Π. Δ. Δαγτόγλου, Ατομικά Δικαιώματα, τόμος Α, 1991, σελ 404

μελιώδους σημασίας απόφαση Informationsverein Lentia, και το δικαίωμα παθητικής πληροφόρησης του κοινού. Αυτό με τη σειρά του προϋποθέτει τον πλουραλισμό των πηγών πληροφόρησης, η διασφάλιση του οποίου καθίσταται έτσι επιτακτική για την κρατική εξουσία, απαιτώντας όχι μόνο τον εκ μέρους της σεβασμό του μέσω της αποχής από αντίθετες ενέργειες, αλλά και τη θετική της παρέμβαση για την αποτροπή μονοπωλιακών καταστάσεων. Πέρα από το ατομικό δικαίωμα για ελεύθερη έκφραση το άρθρο 14 παρ. 1 του Συντάγματος καθιερώνει συνεπώς, ερμηνευόμενο σε συνδυασμό με την ίδια τελικά τη δημοκρατική αρχή, τη θεσμική εγγύηση της ελεύθερης και πλουραλιστικής διαμόρφωσης της κοινής γνώμης.

Επιπροσθέτως, εφόσον ratio της διάταξης είναι ακριβώς η ελεύθερη και πλουραλιστική διαμόρφωση της κοινής γνώμης, στο προστατευτικό της πεδίο θα πρέπει να θεωρηθεί ότι υπάγεται κάθε τρόπος επηρεασμού της κοινής γνώμης, υπαρκτός σήμερα ή μελλοντικός, όπως ιδίως η χρήση των μέσων μαζικής ενημέρωσης, του κυβερνοχώρου κ.λ.π.

Τέλος, αν και ο όρος «στοχασμοί» παραπέμπει περισσότερο σε προσωπικές γνώμες, πολιτικού, φιλοσοφικού και γενικά ιδεολογικού περιεχομένου αυτού που εκφράζεται, μπορεί να θεωρηθεί ότι προστατεύεται εδώ, υπό ευρεία έννοια και η μετάδοση πληροφοριών, στατιστικών στοιχείων κ.λ.π.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΕΚΦΡΑΣΗΣ

Το άρθρο 14 παρ. 1 του Συντάγματος ορίζει ότι «Καθένας μπορεί να εκφράζει και να διαδίδει προφορικά, γραπτά και δια του τύπου τους στοχασμούς του τηρώντας τους νόμους του Κράτους.»

Προφορική είναι η έκφραση γνώμης μέσω της ανθρώπινης φωνής, πρόκειται δηλαδή για την εξειδικευμένη ελευθερία του λόγου⁹. Εδώ δεν περιλαμβάνεται μόνο η ζώσα επικοινωνία, αλλά και αυτή που χρησιμοποιεί την φωνή και την αποτυπώνει σε δίσκους, κασέτες¹⁰ ή άλλα τεχνολογικά μέσα¹¹

Γραπτή είναι η έκφραση, η οποία αποτυπώνεται σε κείμενο, είτε μηχανογραφημένο είτε χαραγμένο πάνω σε οποιαδήποτε ύλη. Δεν χρειάζεται να ακολουθηθούν κανόνες ως προς τον τρόπο γραφής. Ακόμα και η άναρχη διατύπωση αποτελεί

⁹ Βλ. Τσακυράκη 2 «Η Ελευθερία του Λόγου στις ΗΠΑ» 1997, σελ 67

¹⁰ ως προφορική έκφραση μπορεί να θεωρηθεί το τραγούδι ή η μαγνητοφωνημένη ομιλία

¹¹ πχ. Προφορική επικοινωνία μέσω internet

έκφραση γνώμης. Ο τύπος, ως τρόπος εκδήλωσης των απόψεων, περιλαμβάνει τη μαζική παραγωγή και διάθεση φύλλων που γίνεται με οποιαδήποτε μέθοδο της τυπογραφίας, ακόμα και με πολυγράφηση ή πολλαπλή φωτοτυπία.

Η απαρίθμηση στο Σύνταγμα της προφορικής, γραπτής και δια του τύπου εκφράσεως της γνώμης είναι ενδεικτική. Πέρα από τις ρητά αναφερθείσες μεθόδους, θα πρέπει να γίνεται μια ευρύτερη ερμηνεία της διάταξης ώστε να παρέχεται όσο το δυνατόν μεγαλύτερη προστασία.¹² Στα μέσα εκφράσεως της γνώμης πρέπει να προστεθεί η *εικόνα* (ο πίνακας, το σκίτσο, το σήμα, η ηλεκτρονική εικόνα κ.λ.π.) Το Διεθνές Σύμφωνο για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα αναφέρει και την μορφή της τέχνης, καθώς και οποιοδήποτε άλλο μέσο της επιλογής εκάστου. Πράγματι η γνώμη μπορεί να εκφραστεί και *σιωπηρά*, με κινήσεις και την εν γένει συμπεριφορά και εμφάνιση: με μια ορισμένη στολή¹³, κονκάρδα, σημαία¹⁴, τρόπο χαιρετισμού κ.λ.π.¹⁵ Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι το Σύνταγμα προστατεύει κάθε νοητή και μη απαγορευόμενη από τους γενικούς νόμους μορφή εκφράσεως γνώμης.

ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ (άρθρο 14 παρ. 1 & 5 παρ. 1 Συντ)

Η ελευθερία της έκφρασης είναι κατοχυρωμένο από το Σύνταγμα δικαίωμα, αλλά δεν είναι αυθαίρετο. Μέσα στα πλαίσια της κοινωνικής συνύπαρξης και χάριν της κοινωνικοπολιτικής αρμονίας, η ελευθερία αυτή έχει οριοθετηθεί. Το άρθρο 14 Συντ. ορίζει ότι καθένας έχει δικαίωμα να εκφράζει και να διαδίδει τους στοχασμούς του ελεύθερα, αρκεί να τηρεί τους νόμους του κράτους. Επίσης το άρθρο 5 παρ.1 Συντ. ορίζει ότι καθένας έχει δικαίωμα να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητά του, εφόσον δεν προσβάλλει τα δικαιώματα των άλλων και δεν παραβιάζει το Σύνταγμα ή τα χρηστά ήθη. Ο συνδυασμός των δύο αυτών άρθρων μας δίνει την οριοθέτηση του δικαιώματος της ελευθερίας έκφρασης. Η ελευθερία αυτή τελεί υπό τη γενική επιφύλαξη του νόμου. Η νομολογία ερμηνεύει τη ρήτρα αυτή με την έννοια ότι αναφέρεται

¹² Δαγτόγλου, Ατομικά δικαιώματα τόμος Α, 1991, σελ 409

¹³ Η απαγόρευση και τιμώρηση της αντιποιήσεως στολής (αρ.176 ΠΚ) δεν αντίκειται όμως στο αρ. 14 παρ. 1 Συντ. Πρβλ. ΒVerfGE 57, 29(35). Έτσι και ο Starck, άρθρο 5 παρ. 1-2, περιθ. Αρ. 21, με παραπομπή στην αντίθετη γνώμη του Schwabe, DVBl, 1981, 1052.

¹⁴ Η απαγόρευση χρήσεως της ελληνικής σημαίας από πολιτικά κόμματα ώστε να αποφεύγεται η μονοπώληση του πατριωτισμού δεν αντίκειται στο άρθρο 14 παρ. 1 Συντ.

¹⁵ Ο Starck, άρθρο 5 παρ. 1-2, περιθ. Αρ. 21 χαρακτηρίζει όλες αυτές τις εκδηλώσεις ως «εικό-νες», αλλά αυτό οφείλεται ίσως στο ότι το αρ. 5 παρ. 1 γερμ. Συντ. μιλάει για εξωτερίκευση και διάδοση της γνώμης με λόγο γραφή και εικόνα («in Wort, Schrift und Bild»).

στους γενικούς νόμους¹⁶. Τέτοιοι δεν είναι όσοι επιδιώκουν την με οποιοδήποτε τρόπο παρεμπόδιση της έκφρασης και διάδοσης γνώμης, ιδέας ή πληροφορίας ή του ελέγχου των πράξεων ή παραλείψεων των κρατικών οργάνων στην άσκηση των καθηκόντων τους, διότι θα παραβίαζαν το άρθρο 14 Συντ. Αντίθετα θεωρούνται θεμιτοί όσοι νόμοι κατατείνουν στη προστασία του ατόμου ή του κοινωνικού συνόλου από την καταχρηστική άσκηση του δικαιώματος ελεύθερης έκφρασης της γνώμης ή διάδοσης πληροφοριών¹⁷. Η αναφορά ωστόσο στην καταχρηστική άσκηση δικαιώματος μάλλον συσκοτίζει το πρόβλημα, χωρίς να εισφέρει τίποτα ουσιαστικό στο δικανικό συλλογισμό. Το ζήτημα είναι αν ο νόμος προστατεύει έννομα αγαθά και δικαιώματα τρίτων προσώπων ή του κοινωνικού συνόλου και αν η in concreto στάθμιση και πρακτική εναρμόνιση των εκατέρωθεν δικαιωμάτων δικαιολογεί τον περιορισμό ή όχι, ενώ αυτός δεν επιτρέπεται να αναιρεί την ελευθερία της έκφρασης. Τούτο συμβαίνει όταν η άσκησή της υπάγεται σε καθεστώς προηγούμενης διοικητικής άδειας¹⁸. Στην έννοια πάντως των κατά το άρθρο 14 παρ. 1 Συντ. «νόμων του Κράτους» γίνεται δεκτό ότι περιλαμβάνονται και οι ουσιαστικοί νόμοι¹⁹

Το Σύνταγμα παρέχει το πλαίσιο μέσα στο οποίο θα ασκηθεί το δικαίωμα, παρέχει τα όρια της επιτρεπόμενης άσκησης των δικαιωμάτων, χωρίς επιφύλαξη νόμου²⁰. Τα δικαιώματα των άλλων και κυρίως η προσβολή αυτών αποτελεί επίσης ένα άκρο όριο άσκησης του δικαιώματος της ελεύθερης έκφρασης. Η άσκηση του δικαιώματος δεν μπορεί να θίγει τα κατοχυρωμένα δικαιώματα των άλλων.

Η ελεύθερη δράση του ατόμου οριοθετείται επίσης από τα *χρηστά ήθη*. Ζήτημα γεννήθηκε αν η ρήτρα των χρηστών ηθών του άρθρου 5 παρ 1. μπορεί να εφαρμοστεί σε όλα τα θεμελιώδη δικαιώματα. Η γενικότερη «ηθικοποίηση του δικαίου» οδηγεί στην αποδοχή της εφαρμογής της ρήτρας αυτής σε όλα τα συνταγματικά δικαιώματα και σ' αυτό της ελεύθερης έκφρασης.

Παραταύτα, , ακόμα και αν το δικαίωμα ασκείται νομότυπα, υπάρχουν πάντα περιπτώσεις κατά τις οποίες η άσκηση δεν θεωρείται ανεκτή από την έννομη τάξη. Αυτές είναι περιπτώσεις όπου το στοιχείο της υπερβολής οδηγεί σε κατάχρηση του δικαιώ-

¹⁶ ΑΠ 1341/1993, Ολ., ΕλλΔνη 1994, 224

¹⁷ ΑΠ 794/1976, ΠοινΧρον 1977, 229.

¹⁸ Χρυσόγονος Χ. Κώστας, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, 1998, σελ 244

¹⁹ Βλ. Α. Μάνεση, Η συνταγματική προστασία της ελεύθερης κυκλοφορίας των εντύπων, ΤοΣ 1977, 7-8, και -έμμεσα- ΑΠ 1241/1976, ΤοΣ 1977, 176.

²⁰ Πρβλ. Α. Δημητρόπουλος, Συνταγματικά Δικαιώματα, 2004, σελ 62

ματος. Μια σειρά αποφάσεων έρχεται να επικυρώσει τις διατάξεις του Συντάγματος και να παρουσιάσουν μια πρακτική εφαρμογή τους.²¹

Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΕΚΦΡΑΣΕΩΣ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΗ ΑΠΟ ΤΟ ΑΡΘΡΟ 10 ΤΗΣ ΕΣΔΑ

Στο άρθρο 10 παρ.1, εδ α΄ της Συμβάσεως κατοχυρώνεται το δικαίωμα «εις την ελευθερίαν εκφράσεως». Στο εδάφιο β΄ της ίδιας παραγράφου αναλύεται η σημασία του όρου «ελευθερία εκφράσεως» κατά την έννοια της Συμβάσεως. «Το δικαίωμα τούτο περιλαμβάνει την ελευθερία γνώμης ως και την ελευθερία λήψεως ή μεταδόσεως πληροφοριών ή ιδεών, άνευ επεμβάσεως δημοσίων αρχών και ασχέτως συνόρων». Στο γ΄ εδάφιο της αυτής παραγράφου διατυπώνεται ειδικότερα μια επιφύλαξη, προληπτικής φύσεως, για τα ορισμένα οπτικοακουστικά μέσα επικοινωνίας: «Το παρόν άρθρο δεν κωλύει τα κράτη από το να υποβάλωσι τας επιχειρήσεις ραδιοφωνίας, κινηματογράφου ή τηλεοράσεως εις κανονισμούς εκδόσεως αδειών λειτουργίας».

Στην παράγραφο 2 του άρθρου 10 διατυπώνονται οι όροι και οι προϋποθέσεις εν γένει περιορισμού του δικαιώματος που κατοχυρώνεται στην παράγραφο 1. Κατ' αρχάς, εξαγγέλλεται ο λειτουργικός χαρακτήρας των ελευθεριών έκφρασης ως «συνεπαγομένων καθηκοντα και ευθύνας». Έπειτα προσδιορίζεται ότι οι ελευθερίες αυτές μπορεί να υπαχθούν «εις ορισμένας διατυπώσεις, όρους, περιορισμούς ή κυρώσεις προβλεπομένους υπό του νόμου», ήτοι ότι υπόκεινται σε προληπτικά ή κατασταλτικά μέτρα. Περαιτέρω, τα μέτρα αυτά συνδέονται με την αρχή αναλογικότητας: «αναγκαία μέτρα εν δημοκρατική κοινωνία δια την διασφάλισιν (..)».

Τέλος, καθορίζονται τα έννομα αγαθά υπέρ των οποίων λαμβάνονται τα πιο πάνω μέτρα. Τα αγαθά αυτά είναι:

- 1^{ov} η εθνική ασφάλεια,
- 2^{ov} η εδαφική ακεραιότητα,
- 3^{ov} η δημόσια ασφάλεια,
- 4^{ov} η υπεράσπιση της τάξεως,
- 5^{ov} η πρόληψη του εγκλήματος,
- 6^{ov} η προστασία της υγείας,

---

²¹ ΕφΑθ 796/1961, Συκοφαντική δυσφήμιση κατά ΕΔΑ. Α.Π. 788/2000, Καταδίκη Ιδρύματος τύπου για συκοφαντική δυσφήμιση. Α.Π. 1790/1987 δημοσίευμα περί σπατάλης στον ΠτΔ.

7^{ον} η προστασία της ηθικής,

8^{ον} η προστασία της υπολήψεως τρίτων,

9^{ον} η προστασία των δικαιωμάτων τρίτων,

10^{ον} η παρεμπόδιση της κοινολογήσεως εμπιστευτικών πληροφοριών και

11^{ον} η διασφάλιση του κύρους και της αμεροληψίας της δικαστικής εξουσίας.

Στο άρθρο 10 της ΕΣΔΑ δεν γίνεται καμία αναφορά στην ελευθερία της τέχνης, αλλά πρέπει να θεωρηθεί ότι περιέχεται στο προστατευτικό πεδίο της Συμβάσεως.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα ερωτήθηκε στην υπόθεση Ναγέλι, αν το άρθρο 10 περιλαμβάνει την ελευθερία της τέχνης και αυτή απεφάνθη θετικά. Ωστόσο σε μεταγενέστερη απόφασή του, τόσο η Επιτροπή όσο και το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, στην υπόθεση Muller, δεν αποσαφήνιζαν αν η καλλιτεχνική έκφραση χρήζει ιδιαίτερης προστασίας²²

ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ ΩΣ ΕΚΦΡΑΣΗ ΤΕΧΝΗΣ(16 ΠΑΡ. 1 ΣΥΝΤ)

ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΕΧΝΗΣ

Ο όρος «τέχνη», όπως τον χρησιμοποιεί ο συντακτικός νομοθέτης, έχει ένα νοηματικό φορτίο που επιτρέπει μια πρώτη οριοθέτηση της συνταγματικής προστασίας.. Η εύρεση όμως ενός ορισμού είναι αρκετά δυσχερής. Πολλοί υποστηρίζουν ότι είναι αναγκαία η μη διατύπωση ενός ορισμού για την τέχνη²³ και άλλοι ότι αποτελεί επιταγή η διατύπωσή του προκειμένου να διαγνωσθεί το κανονιστικό περιεχόμενο του 16 παρ. 1 Συντ. κατά καιρούς έχουν διατυπωθεί διάφοροι ορισμοί. Ο Π. Δ. Δαγτόγλου ορίζει ότι « Τέχνη κατά την έννοια της διατάξεως αυτής, είναι κάθε δημιουργική έκφραση της ανθρώπινης φαντασίας. Δεν υπόκειται ούτε γενικά ούτε συγκεκριμένα στον κρατικό ορισμό και χαρακτηρισμό. Μόνο όταν το κράτος θέλει να προστατεύ-

²² Ιπποκράτης Μυλωνάς, «Η υπόθεση Muller. Μια άποψη του ΕΥΡ.Δ.ΔΑ για τα άσεμνα. Σημεία αναφοράς για την ελληνική νομολογία», Ποινικά Χρονικά, 1991, σελ 776 επ.

²³ Β. Σκουρής, Μια ελευθερία υπό τον άμεσο έλεγχο του Κράτους, ΕΕΕυρΔ, 1980, σελ 193, «Η συνταγματική καθιέρωση της ελευθερίας της τέχνης θέτει το μείζον ερώτημα αν μπορεί και αν πρέπει να ορίσουμε εκείνη την «τέχνη» που δικαιούται της συνταγματικής προστασίας. Το πρόβλημα έγκειται στο γεγονός ότι κάθε ορισμός της τέχνης ενδέχεται να περιέχει αξιολογήσεις και να τοποθετεί εκτός άρθρου 16, φαινόμενα, σύμβολα και αντικείμενα, για τα οποία οι δημιουργοί τους διατείνονται και διεκδικούν ότι συνιστούν τέχνη».

σει, να ενισχύσει ή να προωθήσει την τέχνη είναι αναπόφευκτος και συνταγματικά θεμιτός ο χαρακτηρισμός ή μη ενός έργου ως έργου τέχνης. Ο χαρακτηρισμός πρέπει να γίνεται από πρόσωπα που έχουν την κατάλληλη παιδεία. Η άρνηση χαρακτηρισμού ενός έργου ως έργου τέχνης διότι ανήκει σε απορριπτόμενη «σχολή», στυλ, νοοτροπία κ.ο.κ. αντιβαίνει στην συνταγματικά κατοχυρωμένη ελευθερία της τέχνης. Το ίδιο συμβαίνει και για χαρακτηρισμούς έργων ή σχολών τέχνης ως «εκφυλισμένων», «αντεθνικών», «αντιλαϊκών» κ.ο.κ., κατά τα χιτλερικά και σταλινικά προηγούμενα. Η ελευθερία της τέχνης δεν ανέχεται επίσης την ύπαρξη «επίσημης», «αναγνωρισμένης», «εθνικής», «σοσιαλιστικής» κ.ο.κ. τέχνης, αλλά είναι ανοικτή στις νέες, και οπουδήποτε κατευθυνόμενες εξελίξεις της ανθρώπινης δημιουργικότητας.» σύμφωνα με τον Κ. Χρυσόγονο, «Η ‘τέχνη’, κατά την έννοια του άρθρου 16 παρ.1 εδ. α’, παραπέμπει όχι στην τεχνική, αλλά στις λεγόμενες ‘καλές τέχνες’, όπως μουσική, χορός, αρχιτεκτονική, ποίηση, γλυπτική, ζωγραφική ή άλλη διακοσμητική τέχνη, θέατρο, κινηματογράφος κ.λ.π.». Όπως και ο Δαγτόγλου, θεωρεί ότι δεν νοείται έλεγχος του επιπέδου της τέχνης, δηλ. διαφοροποίηση μεταξύ υπέρτερης και υποδεέστερης, καλής και κακής (και γι’ αυτό ανάξιας ή λιγότερο άξιας προστασίας) τέχνης.

Υποστηρίζεται ότι πρέπει να ευρεθούν κριτήρια, με τα οποία να διαπιστώνεται η καλλιτεχνική ιδιότητα κάθε έργου. Τέτοια είναι η ένταξη του εκάστοτε έργου σε ένα καλλιτεχνικό είδος,²⁴ το έργο να αποτελεί έκφραση της ελεύθερης πνευματικής δημιουργίας και έκφραση της προσωπικότητας του καλλιτέχνη και τέλος, το έργο να αποσκοπεί στην επικοινωνία με το κοινό. Όταν ένα έργο έχει και τα τρία κριτήρια μπορεί να υπαχθεί στην προστασία της ελευθερίας της τέχνης. Εντούτοις, τις περισσότερες φορές, ένα έργο δεν διαθέτει όλα τα κριτήρια. Το δεύτερο κριτήριο δέχεται αυτοτελώς η απόφαση του ΠλημμΛαρ 3654/1986²⁵, εκτιμώντας ότι για να κατασκευαστούν τα επίμαχα έργα απαιτείται τεχνική και έμπνευση, εκφράζοντας τον ανθρώπινο προβληματισμό και καταλήγει ότι σίγουρα αποτελούν προσπάθειες καλλιτεχνικής δημιουργίας.²⁶

Επιπλέον οποιαδήποτε προσπάθεια να τεθούν ποιοτικά κριτήρια από κρατικά όργανα, πρέπει να απορριφθεί, διότι αντιβαίνει στο νόημα και στον σκοπό της συνταγματικής διάταξης. Σκοπός της διάταξης του άρθρου 16 παρ.1 Συντ. είναι η προστασία

²⁴ Σπύρος Βλαχόπουλος, ο.π. σελ. 80, Διαπιστώνεται με παραδείγματα, τα μειονεκτήματα της ύπαρξης μόνο αυτού του κριτηρίου, διότι δεν καλύπτει τα νέα πρωτοποριακά καλλιτεχνικά ρεύματα.

²⁵ ΠλημμΛαρ 3654/1986, Ποιν,Χρον 1986, σελ 950

²⁶ το ίδιο αναφέρει και ο Δ. Σιδέρης, «...το έργο κυριαρχείται από δημιουργική βούληση διάπλασης και οπουδήποτε ενυπάρχει σ’ αυτό μια κεντρική ιδέα...»

της καλλιτεχνικής έκφρασης ανεξάρτητη από το αισθητικό αποτέλεσμά της. Προστατεύονται όλα τα έργα χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η ποιοτική στάθμη του κάθε καλλιτεχνήματος. Την άποψη αυτή δεν την δέχεται η απόφαση του ΕφΘεσσ. 1178/1972²⁷, η οποία οδηγείται στην άποψη ότι σκοπός της τέχνης είναι να πρεσβεύει την ιδέα του καλού και του ωραίου. Ωστόσο η τέχνη είναι μία και δεν διακρίνεται σε ηθική και σε ανήθικη. Ο κάθε καλλιτέχνης θα επιλέξει το μέσο και τον τρόπο έκφρασής του, χωρίς να είναι υποχρεωμένος να επιλέξει έναν επίσημο τρόπο καλλιτεχνικής δημιουργίας. Κατά το Σύνταγμα δεν υπάρχει «επίσημη» τέχνη.²⁸

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΤΕΧΝΗΣ

Η ελευθερία της τέχνης περιλαμβάνει την ελευθερία παραγωγής των έργων τέχνης, την ελευθερία κυκλοφορίας τους καθώς και την ελεύθερη πρόσβαση του κοινού στα έργα τέχνης.²⁹ Ειδικότερα:

I. ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΕΡΓΩΝ ΤΕΧΝΗΣ

Είναι αντισυνταγματική η απαίτηση άδειας για την παραγωγή ενός έργου τέχνης. Έτσι είναι δεν χρειάζεται άδεια για το γύρισμα μιας κινηματογραφικής ταινίας³⁰. Λογοκρισία ή άλλο παρόμοιο προληπτικό μέτρο δεν είναι επιτρεπτά.³¹ Έτσι π.χ. δεν είναι ανεκτή η παρακολούθηση του γυρίσματος μιας κινηματογραφικής ταινίας από κρατικά όργανα. προληπτικός έλεγχος είναι δυνατός μόνο για την προστασία άλλου έννομου αγαθού που επίσης προστατεύεται από το Σύνταγμα. Μια τέτοια περίπτωση είναι η προστασία της νεότητας και της παιδικής ηλικίας. Ο κοινός νομοθέτης στο άρθρο 36 του ν. 1597/1986 ορίζει ότι κάθε ταινία υποβάλλεται στην Επιτροπή Νεότητας του άρθρου 2 του ίδιου νόμου για να κριθεί ο βαθμός καταλληλότητάς της για τους νέους

²⁷ ΕφΘεσσ 1178/1972, ΠοινΧρον 1972, σελ. 796 επ.

²⁸ Α. Δημητρόπουλος, Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου, Τόμος Γ', 2001, σελ.1003

²⁹ Π.Δ.Δαγτόγλου, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, τόμος Α', 1991, σελ 656.

³⁰ Έτσι το άρθρο 5 του α.ν. 955/1937 «περί τροποποιήσεως και συμπληρώσεως του α.ν 445/1937 περί τροποποιήσεως συμπληρώσεως και κωδικοποιήσεως των περί κινηματογράφου διατάξεων»

³¹ για την απαγόρευση λογοκρισίας στην κινηματογραφική τέχνη βλ. άρθρο 2 παρ. 1. εδ 2 του ν. 1597/1986 «προστασία της κινηματογραφικής τέχνης, ενίσχυση της ελληνικής κινηματογραφίας και άλλες διατάξεις»

II. ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΣ ΤΩΝ ΕΡΓΩΝ

Ελευθερία κυκλοφορίας σημαίνει την ελευθερία παρουσιάσεως των καλλιτεχνικών έργων στο κοινό. Κάθε απαγόρευση παρουσιάσεως τους στο κοινό καθώς και η εξάρτησή της παρουσιάσεως από προηγούμενη διοικητική άδεια αντιβαίνει είναι αντισυνταγματική. Αντίθετα ο κοινός νομοθέτης απαγορεύει την παράσταση θεατρικών έργων (και κινηματογραφικών) που έχουν ως θέμα την Χριστιανική ή άλλη αναγνωρισμένη θρησκεία, προσβάλλουν τα δημόσια ήθη ή αποβλέπουν στην προπαγάνδα αντικοινωνικών, αναρχικών ή άλλων ανατρεπτικών ιδεών³². Δεν αντίκειται στο Σύνταγμα, ως ασυμβίβαστη με την ελευθερία κυκλοφορίας των καλλιτεχνικών έργων, η απαίτηση άδειας λειτουργίας αιθουσών δημοσίων θεαμάτων και ακροαμάτων, όταν αυτή χορηγείται βάσει συνταγματικά θεμιτών κριτηρίων, όπως η ασφάλεια του κοινού³³ ούτε η κατ' αρχήν απαγόρευση εγκαταστάσεως κινηματογράφων σε κοινόχρηστους χώρους³⁴. Στην ελευθερία κυκλοφορίας των έργων βρίσκεται η συνταγματική θεμελίωση της *πνευματικής ιδιοκτησίας*, χωρίς την προστασία και τον σεβασμό της οποίας οι δημιουργοί στερούνται των υλικών προϋποθέσεων της εργασίας τους.³⁵

III. ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΠΡΟΣΒΑΣΕΩΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΟΥ ΣΤΑ ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

Κάθε λογοκρισία και απαγόρευση αναφορικά με την τέχνη δεν προσβάλλει μόνο τα δικαιώματα του δημιουργού, αλλά και τα δικαιώματα του κοινού. Καθένας μπορεί να απολαμβάνει έργα τέχνης χωρίς να του απαγορεύεται η είσοδος σε θέατρα, κινηματογραφικές αίθουσες κ.λ.π. η απαγόρευση εισόδου λοιπόν είναι αντισυνταγματική. Μόνο στην περίπτωση της συνταγματικά προβλεπόμενης προστασίας της νεότητας³⁶ και της παιδικής ηλικίας από θεάματα που κρίνονται ως βλαπτικά για νέους κάτω από ορισμένη ηλικία,³⁷ μπορεί να απαγορευθεί η είσοδος. Η προστασία της δημόσιας υγείας³⁸ θεμελιώνει και αυτή λόγο περιορισμού της ελεύθερης πρόσβασης στα έργα

---

³² δεσ. Άρθρο 1 ν.δ. 1108/1942 «περί τροποποιήσεως, συμπληρώσεως και κωδικοποιήσεως των περί ελέγχου θεατρικών έργων, κινηματογραφικών ταινιών, γραμμοφώνου και βιβλίων διατάξεων».

³³ Βλ. άρθρο 1 του α.ν. 445/1937 «περί τροποποιήσεως και συμπληρώσεως και κωδικοποιήσεως των περί κινηματογράφου διατάξεων»

³⁴ βλ. άρθρο 1 ν.δ. 917/1971 «περί εγκαταστάσεως εν γένει δημοσίων θεαμάτων σε κοινόχρηστους χώρους».

³⁵ Π.Δ Δαγτόγλου, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, τόμος Α', 1991, σελ 659

³⁶ άρθρο 21 παρ. 1 και 3 Συντ.

³⁷ άρθρο 36 ν. 1597/1986

³⁸ άρθρο 21 παρ. 3 Συντ.

τέχνης. Έτσι είναι δυνατή η αναστολή της λειτουργίας θεάτρων και κινηματογράφων σε περίοδο επιδημίας. Πρέπει να σημειωθεί ότι η ελευθερία προσβάσεως δεν συνεπάγεται αξίωση δωρεάν προσβάσεως.

Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΕΧΝΗΣ ΩΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ

Η ελευθερία τέχνης είναι κοινωνικό δικαίωμα. Ως τέτοιο αποτελεί αξίωση θετικής παροχής του κράτους προς τα άτομα, χωρίς όμως να ανάγεται σε δέσμευση υποχρεωτικού χαρακτήρα για το κράτος. Η ελευθερία της τέχνης, όπως όλα τα συνταγματικά δικαιώματα, έχει τρεις διαστάσεις. Αυτές είναι η αμυντική, προστατευτική και διεκδικητική.

I. ΑΜΥΝΤΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ

Ως αμυντικό δικαίωμα, η ελευθερία της τέχνης στρέφεται καταρχήν κατά του Κράτους.³⁹ αποκρούει επίσης τις επιθετικές ενέργειες προς αυτό από άλλα άτομα. Έτσι στρέφεται όχι μόνο κατά της κρατικής, αλλά και κατά οποιασδήποτε άλλης δημόσιας ή ιδιωτικής εξουσίας. Με ευθεία επίκληση του άρθρου 25 παρ. 1 Συντ. στρέφεται *erga omnes* ως απόλυτο δικαίωμα. Η ελευθερία της τέχνης διατυπωμένη ως διακήρυξη στην αρχή της παραγράφου 1 του άρθρου 16 Συντ. αποτελεί αποτρεπτική προσταγή προς οποιοδήποτε φορέα της δημόσιας εξουσίας να μην επεμβαίνει για τον περιορισμό ή τη νόθευσή της, ιδίως κατά την έννοια και με τρόπο που θα άρμοζε σε αυταρχικά καθεστάτα. Τούτο αποκτά κρίσιμη σημασία για τον κινηματογράφο ως «έβδομη τέχνη», αλλά και για τα άλλα οπτικοακουστικά μέσα του άρθρου 15 παρ. 1 Συντ. για τα οποία δεν έχουν εφαρμογή οι προστατευτικές του τύπου διατάξεις του άρθρου 14 παρ. 2-4 Συντ.

II. ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΤΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ

---

³⁹ Α. Δημητρόπουλος, Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου 3, σελ 1003.

Το άρθρο 16 παρ. 1 Συντ. ορίζει ότι «η ανάπτυξη και προαγωγή της τέχνης αποτελεί υποχρέωση του κράτους.» Το προστατευτικό δικαίωμα στρέφεται προς το κράτος και ενεργοποιεί την επέμβασή του για την προστασία της τέχνης από διάφορες απειλές. Το Κράτος οφείλει να συμβάλλει στη δημιουργία μιας ατμόσφαιρας ελεύθερης δημιουργίας προστατεύοντας την τέχνη από δυνάμεις που επιβάλλουν μονοπώλια ή ολιγοπώλια τα οποία επηρεάζουν την τέχνη προς συγκεκριμένες κατευθύνσεις.⁴⁰

III. ΔΙΕΚΔΙΚΗΤΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ

Αυτή η διάσταση του δικαιώματος γίνεται φανερή από το άρθρο 16 παρ. 1 Συντ. που ρητά ορίζει ότι η ανάπτυξη και προαγωγή της τέχνης αποτελεί υποχρέωση του Κράτους. Το κράτος οφείλει μόνο να λαμβάνει τουλάχιστον τα κατάλληλα νομοθετικά μέτρα για την προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας είτε εκδίδοντας νομοθετήματα είτε προσχωρώντας σε διεθνείς συμβάσεις προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας. Κατά τα λοιπά στο Σύνταγμα δεν θεμελιώνεται αγωγή αξίωση κατά του κράτους. Τέτοιες αξιώσεις υπάρχουν μόνο αν και στο μέτρο που τις θεμελιώνει ο νόμος⁴¹.

ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ – ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ

Το γενικό περιεχόμενο της ελευθερίας της τέχνης προσδιορίζεται από την διατύπωση του άρθρου 16 παρ. 1 Συντ. Ο συντακτικός νομοθέτης καθιέρωσε το «ανεπιφύλακτο» της τέχνης. Αυτό σημαίνει ότι το περιεχόμενο αυτής της ελευθερίας δεν περιορίζεται με επιφύλαξη νόμου. εντούτοις δεν συνεπάγεται απ' αυτό ότι η ελευθερία αυτή επιτρέπει όλες τις ενέργειες χωρίς κανένα φραγμό. Θα εφαρμοστούν και εδώ οι γενικές οριοθετήσεις του συντακτικού νομοθέτη. Αυτές είναι: α) τα δικαιώματα των άλλων, β) τα χρηστά ήθη και γ) η κατάχρηση δικαιώματος.

Η πρώτη λοιπόν γενική οριοθέτηση διατυπώνεται στο άρθρο 5 παρ.1 Συντ. Η άσκηση οποιουδήποτε δικαιώματος, πολιτικού, κοινωνικού, ή οικονομικού δεν επιτρέ-

⁴⁰ Α. Δημητρόπουλος, Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου 3, σελ 1003.

⁴¹ Π.Δ Δαγτόγλου, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, τόμος Α', 1991, σελ. 660-661

πεται εφόσον προσβάλλει τα δικαιώματα των άλλων.⁴² Η ελεύθερη λοιπόν δράση του ατόμου στην κοινωνία περιορίζεται από τα δικαιώματα των άλλων, τα προβλεπόμενα τόσο από το σύνταγμα όσο και από την κοινή νομοθεσία.

Τα χρηστά ήθη είναι η δεύτερη γενική οριοθέτηση της ελευθερίας της τέχνης. Η γενική ρήτρα των χρηστών ηθών αποσκοπεί στην αποτροπή κάθε ανήθικης άσκησης θεμελιώδους δικαιώματος⁴³. Αντίκειται στα χρηστά ήθη η συμπεριφορά που προσβάλλει το αίσθημα ευπρέπειας του ορθώς σκεπτόμενου ανθρώπου⁴⁴.

Τέλος η ελευθερία της τέχνης οριοθετείται από το 25 παρ.3 Συντ. που ορίζει ότι η καταχρηστική άσκηση θεμελιώδους δικαιώματος δεν επιτρέπεται. Κατάχρηση δικαιώματος είναι «η νομότυπη πλην όμως υπερβολική και για τούτο μη ανεκτή από την έννομη τάξη, άσκηση δικαιώματος.»⁴⁵ Καταχρηστική κρίνεται κάθε προσβολή της ανθρώπινης αξιοπρέπειας.

ΛΟΓΟΚΡΙΣΙΑ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΠΡΟΛΗΠΤΙΚΑ ΜΕΤΡΑ

Το 15 παρ. 1 του Συντάγματος, όπως έχει αναφερθεί, εξαιρεί τον κινηματογράφο από τις προστατευτικές για τον τύπο διατάξεις, δηλ. τις παραγράφους 2-4 του άρθρου 14 Συντ. Δεν εξαιρείται όμως από τις υπόλοιπες διατάξεις του 14 και επομένως ούτε από την παράγραφο 1 που διακηρύσσει γενικά την ελευθερία εκφράσεως και διαδόσεως της γνώμης προφορικός, εγγράφως και δια του τύπου

Το 14 παρ. 2, από το οποίο εξαιρείται ο κινηματογράφος ορίζει ότι: «Ο τύπος είναι ελεύθερος. Η λογοκρισία και κάθε άλλο προληπτικό μέτρο απαγορεύονται.» Το 14 παρ. 3 ορίζει ότι: «η κατάσχεση εφημερίδων και άλλων εντύπων, είτε πριν από την κυκλοφορία είτε ύστερα από αυτή, απαγορεύεται.» Απ' αυτές τις διατάξεις γίνεται φανερό ότι η κατάσχεση, η λογοκρισία, αναφορικά με τον κινηματογράφο, είναι επιτρεπτά. Η ρητή εξαίρεση του κινηματογράφου από την προστασία για τον τύπο, έχει την έννοια ότι δεν απαγορεύονται τα προληπτικά μέτρα. Πάντως, για να είναι τα μέτρα αυτά σύμφωνα με το Σύνταγμα, θα πρέπει να θεσπίζονται με νόμο και να μην

⁴² Α. Δημητρόπουλος, Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου 3, σελ 895

⁴³ Α. Δημητρόπουλος, Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου 3, σελ 896

⁴⁴ Παντελής, Ζητήματα Συνταγματικών Επιφυλάξεων, σελ 178-179

⁴⁵ Α. Δημητρόπουλος, Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου 3, σελ 898

καταλήγουν στην εξαφάνιση της με το άρθρο 14 παρ.1 γενικά προστατευόμενης ελευθερίας της πνευματικής κίνησης⁴⁶.

ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΗ ΡΥΘΜΙΣΗ

Η κινηματογραφία ρυθμίζεται κατά βάση και προστατεύεται από το νόμο 1597/86 «περί προστασίας και ανάπτυξης της κινηματογραφικής τέχνης, ενίσχυσης της ελληνικής κινηματογραφίας και άλλες διατάξεις»

Σύμφωνα με το νόμο αυτόν «η προστασία της κινηματογραφικής τέχνης αποτελεί υποχρέωση του κράτους που μεριμνά για την ανάπτυξή της»⁴⁷. Επιπλέον ορίζει ότι: «Το κράτος οφείλει να παίρνει τα αναγκαία μέτρα για την ηθική ενίσχυση της παραγωγής, της διανομής και της προώθησης των ελληνικών κινηματογραφικών ταινιών και για την βελτίωση της κινηματογραφικής παιδείας του λαού»⁴⁸. Στη συνέχεια το άρθρο 2 παρ. 2 ορίζει: «Η κινηματογραφική τέχνη είναι ελεύθερη σύμφωνα με τους ορισμούς του Συντάγματος»⁴⁹. Η λογοκρισία και κάθε άλλο προληπτικό μέτρο απαγορεύονται». Γίνεται φανερό ότι ενώ η λογοκρισία και τα προληπτικά μέτρα είναι επιτρεπτά από το Σύνταγμα, απαγορεύονται όμως από την ισχύουσα νομοθεσία.

Όμως ο νόμος 1597/1986 προβλέπει κάποιες εξαιρέσεις. Συγκεκριμένα στο άρθρο 2 παρ. 2 προβλέπει τη σύσταση «επιτροπής νεότητας»⁵⁰ στην οποία θα υποβάλλονται οι ταινίες και αυτή θα τις κατατάσσει σε μια από τις τέσσερις κατηγορίες που προβλέπει ο νόμος. Αναλόγως της κατάταξής της ενδέχεται να απαγορευθεί η παρακολούθηση μιας ταινίας από ορισμένα άτομα λόγω του νεαρού της ηλικίας τους και ανάλογα με τις διακρίσεις του νόμου. Συγκεκριμένα στο άρθρο 36 παρ. 1 ορίζεται ότι:

«Κάθε ταινία υποβάλλεται από τον παραγωγό ή τον εισαγωγέα της στην επιτροπή νεότητας που προβλέπεται στο άρθρο 2. Η επιτροπή κατατάσσει την ταινία σε μια από τις ακόλουθες κατηγορίες:

α) Κατάλληλη για ανηλίκους

⁴⁶ Κ. Γεωργόπουλος, Επίτομο Συνταγματικό Δίκαιο, 1990, σελ. 493

⁴⁷ άρθρο 1 παρ. 1 ν. 1597/86

⁴⁸ άρθρο 1 παρ.2 ω. 1597/86.

⁴⁹ Ο νόμος αναφέρεται προφανώς στο 16 παρ. 1 Συντ.

⁵⁰ «Συνιστάται επιτροπή νεότητας σύμφωνα με όσα ορίζονται στις διατάξεις του άρθρου 36 του νόμου αυτού. Η σύσταση και η λειτουργία αυτής της επιτροπής σκοπεύει να συμβάλει στην ανάπτυξη της προσωπικότητας των νέων ως ελεύθερων και υπεύθυνων πολιτών χωρίς να θίγεται η ελευθερία έκφρασης και διάδοσης των κινηματογραφικών έργων.»

- β) Περιορισμένης καταλληλότητας
- γ) Ακατάλληλη για ανηλίκους
- δ) Αυστηρά ακατάλληλη για ανηλίκους

Απαγορεύεται η παρακολούθηση ακατάλληλων ταινιών σε νέους που δε συμπλήρωσαν το 17^ο έτος. Σε νέους που συμπλήρωσαν το 13^ο έτος, επιτρέπεται η παρακολούθηση ταινιών που η επιτροπή νεότητας κατέταξε στην κατηγορία των ταινιών περιορισμένης καταλληλότητας.»

Η απαγόρευση παρακολούθησης ορισμένων κινηματογραφικών ταινιών από άτομα μικρής ηλικίας δεν είναι αντισυνταγματική, γιατί μόνο με την απαγόρευση είναι δυνατή η προστασία του συνταγματικώς κατοχυρωμένου έννομου αγαθού της προσωπικότητας των νεαρών ατόμων και της παιδικής ηλικίας. Κάθε άλλη απαγόρευση ή εξάρτηση της παραγωγής και παρουσίας κινηματογραφικών ταινιών από άδεια, η οποία δεν δικαιολογείται από λόγους προστασίας άλλων αγαθών, όπως π.χ. προστασία και ασφάλεια του κοινού, απαγόρευση διατάραξης κοινής ησυχίας κ.λ.π., θεωρείται αντισυνταγματική⁵¹.

Ο νόμος 1597/1986 προέβλεπε τη δυνατότητα κατάσχεσης των κινηματογραφικών ταινιών μετά την προβολή τους στις περιπτώσεις και υπό τις προϋποθέσεις που προβλέπονται στο Σύνταγμα για την κατάσχεση εφημερίδων και άλλων εντύπων. Αυτές είναι σύμφωνα με το 14 παρ. 3 Συντ, οι εξής:

«κατ' εξαίρεση επιτρέπεται η κατάσχεση, με παραγγελία του εισαγγελέα, μετά την κυκλοφορία:

- α) για προσβολή της χριστιανικής και κάθε άλλης γνωστής θρησκείας,
- β) για προσβολή του προσώπου του Προέδρου της Δημοκρατίας,
- γ) για δημοσίευμα που αποκαλύπτει πληροφορίες για την σύνθεση, τον εξοπλισμό και τη διάταξη των ενόπλων δυνάμεων ή την οχύρωση της Χώρας ή που έχει σκοπό τη βίαιη ανατροπή του πολιτεύματος ή στρέφεται κατά της εδαφικής ακεραιότητας του Κράτους,
- δ) για άσεμνα δημοσιεύματα που προσβάλλουν ολοφάνερα τη δημόσια αιδώ, στις περιπτώσεις που ορίζει ο νόμος.»

Το άρθρο 3 του ν. 1597/1986, που προέβλεπε αυτή τη δυνατότητα κατάσχεσης, καταργήθηκε με το νόμο 2121/93, γιατί είχε ήδη κριθεί ως αντισυνταγματικό, αφού

---

⁵¹ Ιωάννης Κ. Καράκωστας, Το Δίκαιο των ΜΜΕ, 2003, σελ. 403

επέκτεινε τους ειδικούς περιορισμούς που το Σύνταγμα προβλέπει μόνο προκειμένου για εφημερίδες και άλλα έντυπα και στον κινηματογράφο⁵².

Κριτική στην κατηρημένη διάταξη του ν. 1597/86, που επέτρεπε την κατάσχεση των κινηματογραφικών ταινιών, ασκεί και ο Π.Δ.Δαγτόγλου⁵³. Πιο συγκεκριμένα αναφέρει ότι ενώ ο νόμος 5060/92 «περί τύπου» εξαίρεσε τα έντυπα-έργα τέχνης από την ιδιότητα του «ασέμνου» και την κατά το Σύνταγμα δυνατότητα κατασχέσεως, ο πολύ πιο πρόσφατος ν. 1597/86 δεν υιοθέτησε την ίδια φιλελεύθερη λύση για την κινηματογραφική τέχνη, αλλά υπάγει όλες τις κινηματογραφικές ταινίες, χωρίς να εξαιρεί αυτές που αποτελούν έργα τέχνης, σε μετά την προβολή τους «κατάσχεση» «στις περιπτώσεις και υπό τις προϋποθέσεις που ορίζονται στο Σύνταγμα για την κατάσχεση εφημερίδων και άλλων εντύπων»⁵⁴. Ο απλός νομοθέτης όμως δεν δικαιούται να επεκτείνει τους ειδικούς περιορισμούς ενός ατομικού δικαιώματος σε περιπτώσεις για τις οποίες το Σύνταγμα δεν περιέχει ειδικούς περιορισμούς. Ούτε του δίνει αυτό το δικαίωμα το άρθρο 15 παρ.1 το οποίο απλώς διαπιστώνει ότι οι προστατευτικές του τύπου διατάξεις του άρθρου 14 δεν ισχύουν, μεταξύ άλλων, στον κινηματογράφο. Δεν εξουσιοδοτεί αντιθέτως το άρθρο 15 παρ. 1 τον απλό νομοθέτη να επεκτείνει τους ειδικούς περιορισμούς της ελευθερίας του τύπου στον κινηματογράφο. Ιδίως δε σχετικά με τα κινηματογραφικά έργα τέχνης, η αυξημένη προστασία της ελευθερίας της τέχνης αποκλείει την εφαρμογή σ' αυτά ειδικών περιορισμών.

ΚΡΑΤΙΚΗ ΕΝΙΣΧΥΣΗ (Ν. 1597/1986)

Ο νόμος 1597/1986 στο δεύτερο κεφάλαιο περιέχει διατάξεις για την ενίσχυση της ελληνικής κινηματογραφίας την ανάπτυξη της κινηματογραφικής τέχνης καθώς και την μελέτη και την άσκηση της πολιτικής στον τομέα του κινηματογράφου⁵⁵.

Συγκεκριμένα προβλέπεται η ενίσχυση του παραγωγού ελληνικής ταινίας μεγάλου μήκους⁵⁶, των επιχειρηματιών αιθουσών προβολής ταινιών, του Ελληνικού Κέντρου

⁵² Ιωάννης Κ. Καράκωστας, Το Δίκαιο των ΜΜΕ, 2003, σελ. 404

⁵³ Π.Δ.Δαγτόγλου, Ατομικά Δικαιώματα, Τόμος Α', 1991, σελ. 663-664

⁵⁴ άρθρο 2 παρ.3 ν. 1597/86.

⁵⁵ Το άρθρο 7 ν. 1597/86 προβλέπει ότι ποσό ίσο με το 50% του φόρου δημοσίων θεαμάτων που εισπράττεται κάθε χρόνο θα διατίθεται για τους ανωτέρω σκοπούς,

⁵⁶ άρθρο 3 ν. 1597/86. Όμως το άρθρο 6 του ίδιου νόμου προβλέπει ότι οι παραγωγοί ελληνικών ταινιών χάνουν τα προβλεπόμενα από το άρθρο 3 ποσά, εφόσον οι ταινίες είναι καθαρά πορνογραφικές και αυτό με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού έπειτα από πρόταση του Γνωμοδοτικού Συμβουλίου Κινηματογραφίας.

Κινηματογράφου για την επίτευξη των σκοπών του, καθώς και του Ταμείου Αρωγής Κινηματογραφιστών. Επίσης προβλέπεται και η χορήγηση χρηματικών βραβείων ποιότητας και διακρίσεις ποιότητας σε ελληνικές κινηματογραφικές ταινίες⁵⁷, η χορήγηση δανείων με χαμηλό επιτόκιο για την παραγωγή ελληνικών κινηματογραφικών ταινιών ή για την ίδρυση ή λειτουργία εργαστηρίου παραγωγής και επεξεργασίας ταινιών και για τη δημιουργία νέων ή τη βελτίωση παλαιών κινηματογραφικών αισουσών. Τέλος, στο άρθρο 11 του ν. 1597/86, ορίζεται ότι η εξαγωγή των ελληνικών κινηματογραφικών ταινιών είναι ελεύθερη και γίνεται χωρίς καταβολή οποιουδήποτε δασμού ή τέλους, ενώ κατά την εξαγωγή τους επιστρέφονται οι δασμοί και οι φόροι που αναλογούν στις αναγκαίες για την παραγωγή των ταινιών πρώτες ύλες (φιλμ).

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ

Ο νόμος 1597/86 στο άρθρο 16 προβλέπει την ίδρυση Ανώνυμης Εταιρείας υπό την επωνυμία «Ελληνικό Κέντρο Κινηματογράφου» με σκοπό την ενίσχυση της ελληνικής κινηματογραφίας και την προβολή και διάδοσή της στο εσωτερικό και το εξωτερικό. Το κέντρο αυτό ανήκει εξολοκλήρου στο Κράτος, λειτουργεί σύμφωνα με τους κανόνες της ιδιωτικής οικονομίας, τελεί όμως υπό την εποπτεία του Υπουργού Πολιτισμού. Για την εκπλήρωση των σκοπών του, το ΕΚΚ χρηματοδοτεί, μετέχει στην παραγωγή, απονέμει βραβεία και διακρίσεις, μελετά τα προβλήματα και προβάλλει την ελληνική κινηματογραφική τέχνη. Ο νόμος 1597/86 περιλαμβάνει διατάξεις για τον τρόπο λειτουργίας, τους πόρους και το καταστατικό του κέντρου αυτού.

---

⁵⁷ Άρθρο 8 του ίδιου νόμου.

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΣΥΜΒΑΣΗ ΓΙΑ ΤΙΣ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΣΥΜΠΑΡΑΓΩΓΕΣ (Ν. 3004/2002)

Ο νόμος 3004/2002 κυρώνει την «Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τις Κινηματογραφικές Συμπαραγωγές» και έτσι η τελευταία αποκτά ισχύ, όπως ορίζει το άρθρο 28 παρ. 1 του Συντάγματος. Η Ευρωπαϊκή αυτή Σύμβαση υπογράφηκε στο Στρασβούργο στις 2 /10/1992.

Σύμφωνα με αυτή δεσμεύονται τα συμβαλλόμενα μέρη να ενθαρρύνουν την ανάπτυξη της ευρωπαϊκής κινηματογραφικής συμπαραγωγής. Η σύμβαση είναι εφαρμόσιμη μόνο όταν το έργο που γίνεται με συμπαραγωγή, ανταποκρίνεται στον ορισμό του ευρωπαϊκού κινηματογραφικού έργου, όπως αυτό καθορίζεται στο άρθρο 3 παρ. 3⁵⁸ και στο Παράρτημα 2 της Σύμβασης. Το τελευταίο ορίζει:

1. Ένα κινηματογραφικό έργο είναι ευρωπαϊκό κατά την έννοια του άρθρου 3 παρ. 3, αν περιλαμβάνει ευρωπαϊκά στοιχεία που αντιπροσωπεύουν τουλάχιστον 15 μονάδες σε σύνολο 19, σύμφωνα με τα κριτήρια που υποδεικνύονται στην παρακάτω κλίμακα.
2. Λαμβάνοντας υπόψη τις απαιτήσεις του σεναρίου, οι αρμόδιες αρχές μπορούν, μετά από συνεννόηση μεταξύ τους, και όταν κρίνουν ότι το έργο αντικατοπτρίζει ωστόσο την ευρωπαϊκή ταυτότητα, να εντάξουν στο καθεστώς συμπαραγωγής ένα έργο που συγκεντρώνει έναν αριθμό μονάδων μικρότερο από τις 15 που απαιτούνται κανονικά

---

⁵⁸ « Ο όρος *κινηματογραφικό έργο* δηλώνει τα έργα οποιασδήποτε διάρκειας και επί οποιουδήποτε μέσου, ειδικότερα δε τα κινηματογραφικά έργα μυθοπλασίας, κινουμένων σχεδίων και τα ντοκιμαντέρ, που είναι σύμφωνα με τις ήδη υφιστάμενες σε καθένα από τα ενδιαφερόμενα Συμβαλλόμενα Μέρη διατάξεις περί κινηματογραφικής βιομηχανίας και που προορίζονται για προβολή στις κινηματογραφικές αίθουσες.» άρθρο 3 α' .

«Ο όρος *ευρωπαϊκό κινηματογραφικό έργο* δηλώνει τα κινηματογραφικά έργα που πληρούν τους όρους του Παραρτήματος 2, το οποίο αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της παρούσας σύμβασης.»

ΕΥΡΩΠΑΪΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

ΜΟΝΑΔΕΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Ομάδα σκηνοθετικής δημιουργίας

Σκηνοθέτης	3
Σεναριογράφος	3
Συνθέτης	1
<u>Σύνολο</u>	7

Ομάδα ερμηνευτικής δημιουργίας

Α' ρόλος	3
Β' ρόλος	2
Γ' ρόλος	1
<u>Σύνολο</u>	6

Ομάδα τεχνικής δημιουργίας και γυρι-

σμάτων

Εικόνα	1
Ήχος και μιξάζ	1
Μοντάζ	1
Σκηνικά και κοστούμια	1
Στούντιο ή τόπος γυρισμάτων	1
Τόπος της μεταπαραγωγής	1
<u>Σύνολο</u>	6

ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Ρυθμίσεις για τον κινηματογράφο περιέχονται επίσης στις ακόλουθες διατάξεις:

- Άρθρα 1 και 2 περί επιτροπών ελέγχου κινηματογραφικών ταινιών που περιλαμβάνονται στο β.δ. 430 89/31 Μαΐου 1965 (ΦΕΚ Α 97) περί διατήρησης συμβουλίων και επιτροπών παρά τη γεν. Δ/νση Τύπου και Πληροφοριών.

- Άρθρο 7 του ν. 1866/1989 περί ιδρύσεως Εθνικού Συμβουλίου Ραδιοτηλεοράσεως και παροχής αδειών για την ίδρυση και λειτουργία τηλεοπτικών σταθμών. Σύμφωνα μ' αυτό, οι εταιρείες τηλεοπτικών σταθμών (ΕΡΤ ΑΕ δημοτικές, ιδιωτικές κ.λ.π.) διαθέτουν το 1,5% των ετήσιων ακαθάριστων εσόδων τους, μετά την αφαίρεση των φόρων, για την παραγωγή ή συμπαραγωγή κινηματογραφικών ταινιών με απαραίτητο προορισμό την προβολή σε κινηματογραφικές αίθουσες⁵⁹.

Τον μορφωτικό κινηματογράφο ειδικότερα αφορούν:

- Το ν.δ τη 5/21 Σεπτ. 1935 περί ιδρύσεως γραφείου μορφωτικού κινηματογράφου⁶⁰.
- Ο α.ν. 210/30 Σεπτ. -6 Οκτ. 1936, περί κυρώσεως της Διεθνούς συμβάσεως δια την διευκόλυνση της Διεθνούς κυκλοφορίας των μορφωτικών κινηματογραφικών ταινιών.
- Το ν.δ. 2427 της 9/9 Μαΐου 1953 (ΦΕΚ Α 130) περί κυρώσεως συμφωνίας δια την διευκόλυνση της κυκλοφορίας οπτικού και ακουστικού υλικού εκπαιδευτικού, επιστημονικού και μορφωτικού χαρακτήρος.
- Η υπ' αριθμ. 72839/8-13 Ιουλίου 1977 (ΦΕΚ Β 676) απόφαση του Υπ. Εθν. Παιδείας και Θρησκευμάτων περί ανακλήσεως αδειών που χορηγήθηκαν σε ιδιώτες για την εκτέλεση κινηματογραφικών προβολών στα σχολεία του κράτους.

ΦΟΡΕΙΣ. ΠΕΛΙΟ ΙΣΧΥΟΣ

Φορείς της ελευθερίας του κινηματογράφου είναι κατ' αρχήν φυσικά πρόσωπα, ημεδαπά και αλλοδαπά, τα οποία είναι σε θέση να δημιουργήσουν και να παρουσιά-

---

⁵⁹ «Σύμφωνα με δημοσιογραφικές πληροφορίες, η ΕΡΤ ΑΕ ανταποκρινόμενη στην επιταγή του νόμου συνεισφέρει σημαντικά ποσά για την παραγωγή νέων και χρηματοδότηση έτοιμων κινηματογραφικών ταινιών με σκοπό την ενίσχυση του ελληνικού κινηματογράφου.», Ιωάννης Κ. Καράκωστας, Δίκαιο των ΜΜΕ, 2003, σελ. 415

⁶⁰ Καταργήθηκε με το άρθρο 9 ΑΝ. 1779 και οι αρμοδιότητες του περιήλθαν στο τμήμα εποπτικών μέσων.

σουν ένα κινηματογραφικό έργο. Τα δικαιώματα όμως επί του έργου μπορούν να ανήκουν και σε νομικά πρόσωπα, π.χ. σε εταιρίες παραγωγής, κινηματογραφικές αίθουσες κ.ο.κ. Φορέας της ελευθερίας αυτής είναι και το «κοινό», τα πρόσωπα δηλαδή που απολαμβάνουν (ή εμποδίζονται να απολαύσουν) ένα κινηματογραφικό έργο.

Πεδίο ισχύος είναι οι σχέσεις μεταξύ κράτους και ιδιωτών και όχι οι σχέσεις μεταξύ ιδιωτών. Οι τελευταίες θα διέπονται από τις συναπτόμενες ιδιωτικές συμβάσεις και τους κανόνες του ιδιωτικού και ποινικού δικαίου.⁶¹ Στο πεδίο του ιδιωτικού δικαίου, εκτός από την προστασία με βάση το δίκαιο των ΜΜΕ, το δίκαιο της πνευματικής ιδιοκτησίας, το δίκαιο του ανταγωνισμού, το δίκαιο προστασίας του καταναλωτή κ.τ.λ., ανοικτό παραμένει και το προστατευτικό πεδίο του αστικού δικαίου που με τις γενικές του διατάξεις π.χ. ΑΚ 57, 59, 914, 932, 281, 288, διατηρεί λύσεις εύκαμπτες για την πλήρη και απόλυτη προστασία των ιδιωτικών έννομων αγαθών.⁶²

Στο Σύνταγμα, άρθρο 25 §1 η «αρχή του κοινωνικού κράτους δικαίου». Σύμφωνα μ' αυτή τα κρατικά όργανα υποχρεούνται να διασφαλίζουν την ανεμπόδιστη και αποτελεσματική άσκηση των συνταγματικών δικαιωμάτων του ατόμου. Τα δικαιώματα αυτά τελούν υπό την εγγύηση του κράτους. Ο συντακτικός νομοθέτης συνεχίζει αναφέροντας ότι η αναγνώριση και η προστασία των θεμελιωδών και απαράγραπτων δικαιωμάτων του ανθρώπου από την πολιτεία αποβλέπει στην πραγμάτωση της κοινωνικής προόδου μέσα σε ελευθερία και δικαιοσύνη⁶³. Απ' αυτά συνάγεται ότι τα κρατικά όργανα υποχρεούνται να διασφαλίζουν την άσκηση και αυτού του δικαιώματος, όπου αυτό απειλείται, όπως π.χ. όταν ο όχλος επιχειρεί να παρεμποδίσει την προβολή μιας νόμιμης ταινίας.⁶⁴

---

⁶¹ Π.Δ. Δαγτόγλου, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, τόμος Α', 1991, σελ. 661

⁶² Ιωάννης. Κ. Καράκωστας, Το Δίκαιο των ΜΜΕ, 2003, σελ. 416

⁶³ Συντ. άρθρ. 25 παρ. 2

⁶⁴ Π.Δ. Δαγτόγλου, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, τόμος Α', 1991, σελ 543

NΟΜΟΛΟΓΙΑ

CASE WINGROVE VERSUS U.K⁶⁵

Ο Nigel Wingrove ήταν σκηνοθέτης της ταινίας «Visions of Ecstasy» η προβολή της οποίας απαγορεύθηκε από το BBFC (British Board of Film Classification – Βρετανικό Συμβούλιο χαρακτηρισμού ταινιών) το 1989 επειδή κρίθηκε βλάσφημη. Κατά τη διάρκεια της ταινίας παρουσιάζονται στιγμιότυπα από τη ζωή της Αγίας Τερέζας. Βλάσφημες χαρακτηρίστηκαν οι σκηνές στις οποίες η Αγ. Τερέζα αγκαλιαζόταν και φιλιόταν με τον Ιησού ο οποίος βρισκόταν επί του Σταυρού. Το BBFC τόνισε ότι σκοπός της ταινίας ήταν η παρουσίαση των ερωτικών φαντασιώσεων της αγίας⁶⁶. Αξίζει να σημειωθεί στο σημείο αυτό ότι το έργο απαγορεύτηκε επειδή προσέβαλλε το θρησκευτικό συναίσθημα των πιστών της Αγγλικανικής Εκκλησίας. Η σχετική διάταξη⁶⁷, βάσει της οποίας έγινε η απαγόρευση δεν αποσκοπεί στην προστασία οποιασδήποτε θρησκείας, αλλά αποκλειστικά τον Θεό, τον Χριστό, την Βίβλο και την Εκκλησία της Αγγλίας.

---

⁶⁵ <http://www.hudoc.echr.coe.int>

⁶⁶ Henderson Caspar, Λογοκρισία και Κινηματογράφος, σελ 158-159.

⁶⁷ «Every publication is said to be blasphemous which contains any contemptuous, reviling scurrilous or ludicrous matter relating to God, Jesus Christ or the Bible, or the formularies of the Church of England, as by law established. It's not blasphemous to speak or publish opinions hostile to the Christian religion, or to deny the existence of god, if the publication is couched in decent and temperate language. The test to be applied is as to the manner in which the doctrines are advocated and not to substance of the doctrines themselves. » Article 214 of Stephen's Digest of the Criminal Law.

ΥΠΟΘΕΣΗ «ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΣ ΠΕΙΡΑΣΜΟΣ»⁶⁸

Η προβολή της ταινίας «Ο Τελευταίος Πειρασμός» του Σκορτσέζε στην Ελλάδα προκάλεσε θύελλα αντιδράσεων. Διάφορα χριστιανικά σωματεία ζήτησαν ασφαλιστικά μέτρα για την απαγόρευση προβολής της ταινίας στις κινηματογραφικές αίθουσες επικαλούμενοι προσβολή του θρησκευτικού τους συναισθήματος

Τα νομικά προβλήματα που προέκυψαν ήταν το κατά πόσο υπήρχε προσβολή των χρηστών ηθών μιας και η προβολή θα γινόταν σε κλειστό χώρο και όχι στην τηλεόραση και κατά πόσο μπορεί κάποιος να ζητήσει προστασία επικαλούμενος απευθείας διατάξεις του Συντάγματος. Τέλος ετέθη το ζήτημα της τριτενέργειας του δικαιώματος αφού υπέρ της ταινίας παρενέβησαν ο εισαγωγέας και κινηματογραφιστής επικαλούμενοι την οικονομική και επιχειρηματική ελευθερία.

Το δικαστήριο δέχτηκε ότι παρόλο που παιζόταν σε κλειστό χώρο με εισιτήριο υπήρχε προσβολή. Επιπλέον οι διατάξεις του συντάγματος έχουν κανονιστικό χαρακτήρα και συνεπώς μπορεί κάποιος να ζητήσει παροχή δικαστικής προστασίας επικαλούμενος απευθείας διατάξεις του Συντάγματος. Τέλος δέχτηκε ότι υπάρχει τριτενέργεια των δικαιωμάτων και έτσι είναι δυνατή η παρέμβαση του εισαγωγέα και του κινηματογραφιστή.

Έστω και αν κίνητρο του δημιουργού κινηματογραφικής ταινίας, που επιχειρεί την αναπαράσταση της ζωής του Ιησού Χριστού, υπήρξε η καλλιτεχνική δημιουργία, δεν υπάρχει προστατευόμενο δικαίωμα που θα μπορούσε να τεθεί ως αντιμετώπιση του δικαιώματος της προσωπικότητας εκείνων, των οποίων προσβάλλεται το θρησκευτικό συναίσθημα από την ταινία αυτή που διακωμωδεί και χλευάζει το Χριστό.

---

⁶⁸ ΜονΠρωτΑθ 17115/1988

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Δεν είναι εύκολο να βρεθεί μια δικαιολογία γιατί σε μια φιλελεύθερη δημοκρατία ο κινηματογράφος να στερείται της συνταγματικής προστασίας του τύπου και να υπάγεται στην κρατική λογοκρισία και σε άλλα προληπτικά μέτρα. Το μόνο βέβαιο είναι, ότι για να είναι τα μέτρα αυτά σύμφωνα με το Σύνταγμα, θα πρέπει να θεσπίζονται με νόμο και να μην καταλήγουν στην εξαφάνιση της με το άρθρο 14 παρ. 1 Συντ. γενικά προστατευόμενης ελευθερίας της πνευματικής κίνησης.

It's hard to say why in a liberal democracy the art of cinema is deprived of the constitutional protection of press and is under the government censorship and other precautionary measures. The only thing that is certain is that these measures in order to be in accord with the Constitution, should be statutory and they should not lead up to the elimination of the intellectual freedom which is overall protected by the article 14 paragraph 1 of the Constitution .

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ❖ **HENDERSON CASPAR**, «Λογοκρισία και Κινηματογράφος»
- ❖ **ΒΛΑΧΟΠΟΥΛΟΣ ΣΠΥΡΟΣ**, «Η Ελευθερία της Τέχνης», ΔτΑ, 1/1999
- ❖ **ΒΛΑΧΟΣ Γ**, «Το Σύνταγμα της Ελλάδος», 1979
- ❖ **ΓΕΩΡΓΟΠΟΥΛΟΣ Κ**, «Επίτομο Συνταγματικό Δίκαιο», 1990
- ❖ **ΔΑΓΤΟΓΛΟΥ Π.Δ**, Ατομικά Δικαιώματα, τόμος Α΄, 1991
- ❖ **ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ Α**, «Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου, τόμος Γ΄, 2001
- ❖ **ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ Α**, «Συνταγματικά Δικαιώματα», 2004
- ❖ **ΚΑΡΑΚΩΣΤΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ**, «Το Δίκαιο των ΜΜΕ», 2003
- ❖ **ΜΑΝΕΣΗΣ ΑΡ**, «Η Συνταγματική Προστασία της Ελεύθερης Κυκλοφορίας των Εντύπων και η Εφαρμογή της στην Πράξη», ΤοΣ 1977
- ❖ **ΜΥΛΩΝΑΣ ΙΠΠΟΚΡΑΤΗΣ**, «Η Υπόθεση Muller. Μια άποψη του Ευρ.Δ.Δ.Α. για τα Άσεμνα. Σημεία Αναφοράς στην Ελληνική Νομολογία.» Ποιν.Χρον, 1991
- ❖ **ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΑΝΤ**, «Οι Επιφυλάξεις», 1984
- ❖ **ΣΙΔΕΡΗΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ**, «Άσεμνα Θεάματα και Κινηματογράφος» Αρμενόπουλος, 1984
- ❖ **ΣΚΟΥΡΗΣ Β**, «Μια Ελευθερία υπό τον Άμεσο Έλεγχο του Κράτους», ΕΕΕυρΔ, 1980
- ❖ **ΤΣΑΚΥΡΑΚΗΣ**, «Η Ελευθερία Λόγου στις ΗΠΑ»
- ❖ **ΧΡΥΣΟΓΟΝΟΣ Κ**, «Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα», 1998
- ❖ **ΧΡΥΣΟΓΟΝΟΣ Κ**, «Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα», β΄ έκδοση, 2002